

**I APPEARED AS EL SHADDAY. TRACING THE
ORIGINS OF THE GOD OF ISRAEL
ALEKSANDER KROGEVOLL
VANDENHOECK & RUPRECHT, 2025
223 SIDER**

Anmeldt av Knut Kåre Kirkholm

Aleksander Krogevoll har siden 2023 jobbet som førsteamanuensis i religion, livssyn og etikk ved Høgskulen i Volda. Boken *I Appeared as El Shadday* er en revidert utgave av hans doktoravhandling ved University of St. Michael's College, University of Toronto.

I denne boken melder han seg på i en stor og interessant religionshistorisk diskusjon om røttene og bakgrunnen for gudsnavn og -forestillinger i Det gamle testamente (GT), nærmere bestemt uttrykket El Shaddai og Shaddai. Dette uttrykket er tradisjonelt blitt oversatt med «Gud den Allmektige» i norske og danske bibler, men «Gud, den Veldige» i Bibel2011/2024. Denne oversettelsen bygger på hvordan LXX og Vulgata forstår El Shaddai, ofte ledsaget av en fotnote som i Bibel2011/2024: «Gammelt hebr. gudsnavn med usikker betydning» (fotnote til 1 Mos 17,1).

Boken er delt inn i åtte kapitler, inkludert innledning og konklusjon. Hvert kapittel blir svært ryddig introdusert med

en tydelig presentasjon av hva som skal behandles og avrundet med et godt sammendrag av funn og konklusjoner. Dette grepet gjør at leseren med fordel kan lese innledningskapitlet og deretter begynnelsen og slutten av hvert kapittel før man går inn i de mer detaljerte og tekniske diskusjonene.

Kort oppsummert går Krogevoll gjennom uttrykket El Shaddai og presenterer og vurderer de mange forslagene forskere gjennom tidene har foreslått om uttrykkets etymologiske bakgrunn (kapittel 3), før han gir en grundig gjennomgang av hvordan Shaddai brukes i GT (kapittel 4).

På det tekniske planet tar han utgangspunkt i tre filologiske problemstillinger knyttet til Shaddai: a) fonemet š, b) fordoblingen av konsonanten d, og c) suffikset -ay. I tillegg til de filologiske overveielsene gir han også rom for religionshistoriske hensyn. I sin gjennomgang viser han først hvordan de mange forslagene til etymologi ikke kommer tilstrek-

kelig til rette med de nevnte kriteriene, og argumenterer deretter for at det akkadiske ordet šadû, «fjell», er det etymologiske opphavet til Shaddai. Et interessant biprodukt av den etymologiske og eksegetiske diskusjonen er at Krogevoll avviser at Shaddai kun kan knyttes til den såkalte pretekilden (P).

Dette etymologiske og eksegetiske arbeidet settes inn i et religionshistorisk rammeverk. Først drøftes forholdet mellom gudsnavnene El og JHVH og to sentrale modeller for hvordan disse to smelter sammen i GT (kapittel 2), før Krogevoll i kapittel 5–6 mer inngående drøfter hypotesen om at JHVH er et gudsnavn og en gudsforestilling som kom sørfra (den såkalte midianittiske-kenittiske hypotesen). Basert på dette argumenterer han for at JHVH opprinnelig ble forstått som en fjellgud, krigergud og muligens en stormgud.

Vi kommer deretter til kapittel 7, hvor Krogevoll diskuterer møtet mellom El Shaddai og JHVH. Da JHVH-forestillingene møtte forestillingene om El Shaddai, smeltet de to etter hvert sammen, slik at «In the final form of the biblical texts, the El epithets were used to say something about Yahweh—not El» (s. 168). En slik sammensmelting gir god mening, gitt den foreslåtte etymologiske bakgrunnen for Shaddai og forståelsen av JHVH som en fjellgud.

Til å være en så teknisk diskusjon, må jeg berømme Krogevoll for stor klarhet i presentasjonen og framstillingen. Det gikk fint å følge tankebanen og argumentene i boken, og Krogevoll skriver såpass lett og ledig at det var en glede å lese.

Jeg vil ikke her gi en inngående faglig og filologisk vurdering av Krogevolls argumentasjon, men det kan være nyttig med en mer overordnet refleksjon knyttet til forholdet mellom åpenbaringshistorie og religionshistorie. Denne boken er åpenbart et bidrag i en religionshistorisk debatt, men Krogevoll, som har røtter i norsk lekmannsbevegelse, er fullt oppmerksom på at det er mer å si. Dersom man tenker åpenbaringshistorisk, vil endringen i presentasjonen av Gud fra El Shaddai til JHVH (jmfør 2 Mos 6,2–3) kunne forklares som en klarere åpenbaring av Guds vesen og karakter. Dersom man i stedet benytter en religionshistorisk linse, vil et mulig svar være at JHVH opprinnelig var en annen gud enn El (Shaddai), men at de to gudsforestillingene hadde såpass mye til felles at de naturlig smeltet sammen. Krogevoll skriver at sistnevnte er «arguably the simplest and most logical conclusion» (s. 159).

Nøyaktig hvor grensen skal gå mellom det religionshistoriske og det åpenbaringshistoriske er ikke alltid like enkelt å si. Selv om man rent metodisk kan velge kun å forholde seg til en religionshistorisk tilgang, ligger det i kortene at det på et overordnet teologisk og læremessig plan ikke lar seg gjøre å utelate det åpenbaringshistoriske. På et eller annet nivå er det derfor nødvendig og nyttig å bringe disse tilgangene i diskusjon med hverandre.

Oppsummerende vil jeg si at dette var en bok jeg personlig hadde stor nytte og glede av å lese. Den er velskrevet og akademisk redelig. Krogevoll skal ha takk for et spennende bidrag til en stor og omfattende debatt.